

Paper

Groeiers buiten de Randstad 2018

Hans Langenberg
Lona Verkooijen

Maart 2018

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Afbakening van de Randstad	4
3. Regionale ontwikkeling 1996-2016	5
3.1 Economische groei	5
3.2 Werkgelegenheidsgroei	6
3.3 Bevolkingsgroei	6
3.4 Snelle groeiers binnen en buiten de Randstad	7
3.5 Groei vóór en na 2006	9
4. De uitbreiding van de Randstad naar het noordoosten	10
4.1 Almere en Amersfoort meest georiënteerd op de Randstad	10
4.2 Economische structuur wijkt af van de Randstad	11
5. Vier steden in de groei-as richting het noordoosten	12
5.1 Alle vier de gemeenten groeien sneller dan de G4	13
5.2 Almere relatief jong én minst vergrijsd	13
5.3 Relatief weinig hoogopgeleiden in Almere en Lelystad	14
5.4 Arbeidsparticipatie Lelystad en Almere lager dan in 2003	15
5.5 Lage werkloosheid in Amersfoort	15
5.6 Relatief weinig bijstandsgerechtigden in alle vier de gemeenten	16
5.7 De helft van de Zwollenaren werkt in Zwolle	16
5.8 Beeld Lelystad wat minder positief dan van andere drie	17
6. Conclusie	17
Technische toelichting	18
Begrippenlijst	19
Bijlage 1 COROP-plusgebieden, 2016	22
Literatuur	23

1. Inleiding

Veel berichten van het CBS versterken het beeld dat het allemaal gebeurt in de Randstad. Daar bloeit de economie, daar zijn de banen en trekken jongeren naartoe om te studeren en te werken. En nooit keren ze terug naar de plaats van hun jeugd. Sterker nog: krijgen ze kinderen, dan volgen hun ouders hen, om dichterbij de kleinkinderen te kunnen zijn.

Maar is het beeld van een steeds voller wordende Randstad die de periferie steeds verder leegzuigt niet wat gechargeerd? Zijn er buiten de Randstad geen streken aan te wijzen waar de economie bloeit, de werkgelegenheid stijgt en de bevolking toeneemt? In dit onderzoek gaan we naar dergelijke streken op zoek.

Om de groeiers buiten de Randstad te identificeren is gekeken naar de regionale ontwikkelingen in de jaren 1996-2016. Die ontwikkelingen betreffen de economie, de bevolkingsomvang en de werkgelegenheid. Voor het startjaar 1996 is gekozen vanwege de beschikbaarheid van regionale economische groeicijfers. De werkgelegenheid is bepaald aan de hand van arbeidsjaren oftewel vte's van werkzame personen. Dit drukt uit hoeveel er gewerkt wordt in een bepaalde regio en niet hoeveel werkende mensen er wonen.

De meest gangbare regionale indeling tussen provincie en gemeente in is die in 40 zogeheten COROP-gebieden. Deze begin jaren '70 vastgestelde indeling is echter iets te grof voor het gestelde doel. Zo vormen zowel de provincie Utrecht als de provincie Flevoland één COROP-gebied. Daarom is gekozen voor een (bestaande) verfijning van deze indeling, die in 52 zogeheten COROP-plus-gebieden, zie bijlage 1. Om te komen tot de COROP-plus-gebieden zijn 7 van de 40 COROP-gebieden gesplitst in (in totaal) 19 gebieden. De zeven COROP-gebieden die verder zijn uitgesplitst zijn: Groot-Amsterdam, Groot-Rijnmond, Utrecht (provincie), Agglomeratie 's-Gravenhage, Noordoost-Noord-Brabant, Flevoland en Zuidoost-Zuid-Holland.

De COROP-plus-indeling is vooral in zwang bij de gebruikers van regionale economische statistieken en is standaard beschikbaar voor het bbp (de omvang van de economie) en het aantal arbeidsjaren. Cijfers over de bevolking zijn niet standaard beschikbaar voor de COROP-plus-gebieden. Ze zijn er echter wel voor de COROP-gebieden en voor gemeenten. Dit betekent dat voor 19 regio's de cijfers afgeleid moeten worden met behulp van de cijfers voor de gemeenten die tot die regio's horen.

Een lastigheid bij het onderzoeken van regionale ontwikkelingen is dat er in Nederland vrijwel jaarlijks gemeentelijke herindelingen plaatsvinden. Zo bestond Nederland in 1996 nog uit 625 gemeenten en in 2016 slechts uit 390 gemeenten. Sommige herindelingen van gemeenten gaan over COROP-(plus-)grenzen heen. Een ingrijpend voorbeeld daarvan vormen twee regio's in Friesland. Daar 'ontving' Zuidwest-Friesland in 2014 bijna 27 duizend inwoners van Zuidoost-Friesland door een gemeentelijke herindeling. Deze groei met ongeveer een kwart stijgt ver boven de feitelijke bevolkingsontwikkeling uit.

Om een onvertekend beeld te krijgen van de regionale ontwikkelingen in de aangegeven periode moet de gemeente-indeling van 2016 idealiter teruggedateerd worden naar 1996. Dit is alleen gedaan voor de ontwikkeling van de bevolking. Voor de ontwikkeling van de economie en de werkgelegenheid is volstaan met het corrigeren van de meest ingrijpende herindeling,

die in Friesland. De details van het berekenen van de ontwikkelingen voor de drie indicatoren over de jaren 1996-2016 worden gegeven in de technische toelichting.

Voordat de resultaten worden besproken, wordt in hoofdstuk 2 eerst stilgestaan bij de afbakening van de Randstad. In hoofdstuk 3 worden de resultaten gepresenteerd die uit de regionale ontwikkelingen op de drie terreinen kunnen worden getrokken. Daarbij zijn zowel de groeiers in als buiten de Randstad geïdentificeerd. Het artikel vervolgt met een selectie van groeigebieden buiten de Randstad. In hoofdstuk 4 wordt stilgestaan bij de vraag in hoeverre deze gebieden qua werk georiënteerd zijn op de Randstad en in hoeverre de economische structuur lijkt op die in de Randstad. In hoofdstuk 5 wordt verder ingezoomd op een beperkt aantal grotere gemeenten in deze groeigebieden. Hoofdstuk 6 geeft de conclusies.

2. Afbakening van de Randstad

Zoals aangegeven in de inleiding wordt in dit onderzoek gezocht naar de groeiers buiten de Randstad. Van die Randstad bestaat echter geen CBS-definitie. Globaal gesproken kan de Randstad gezien worden als een min een of meer aaneengesloten gebied in het westen van het land waar de bevolkingsdichtheid het hoogst is. In dit onderzoek definiëren we op basis hiervan de Randstad en leggen we de grens bij gebieden met duizend of meer inwoners per vierkante kilometer. Hiermee behoren de volgende Corop-(plus-)gebieden tot de Randstad in 2016 (gesorteerd naar bevolkingsdichtheid):

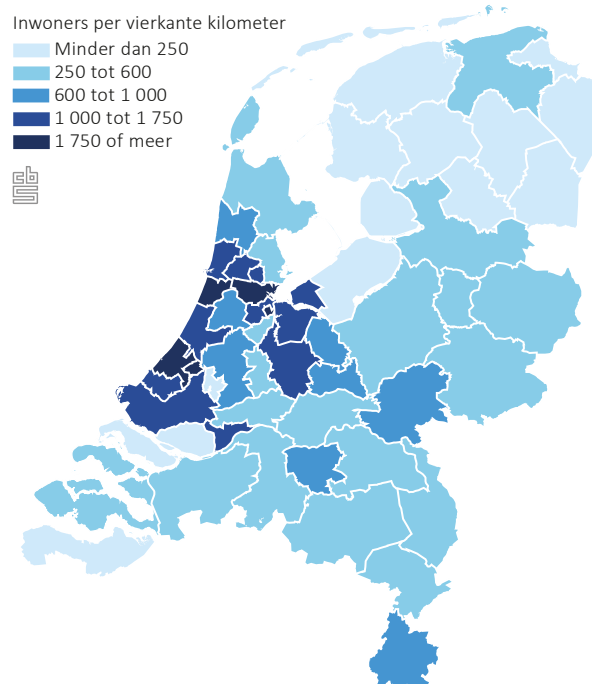
2.1 Overzicht Randstadregio's¹⁾

1. Amsterdam	8. Zaanstreek
2. Zoetermeer	9. Delft en Westland
3. Aggl.'s-Gravenhage excl. Zoetermeer	10. Drechtsteden
4. Agglomeratie Haarlem	11. Stadsgewest Utrecht
5. Rijnmond	12. Het Gooi en Vechtstreek
6. Almere ²⁾	13. IJmond
7. Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	14. Overig Agglomeratie Amsterdam

¹⁾ Volgens het criterium dat het gebied meer dan 1 000 inwoners per vierkante kilometer bevat.

²⁾ Almere wordt in dit onderzoek voor de voorbije twintig jaar nog beschouwd als groeier buiten de Randstad, omdat de bevolkingsdichtheid in 1996 nog niet voldeed aan het Randstad-criterium.

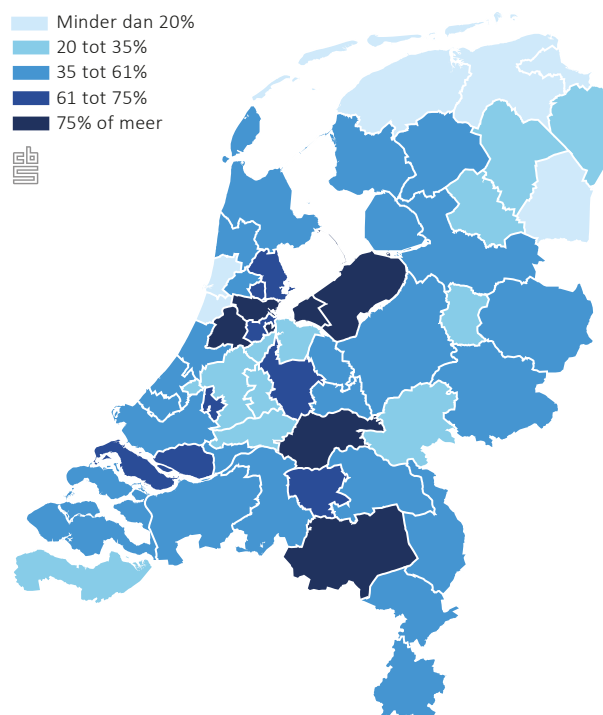
2.2 Bevolkingsdichtheid per COROP-plusgebied, 2016

3. Regionale ontwikkeling 1996–2016

3.1 Economische groei

3.1.1 Volumeontwikkeling bbp COROP-plusgebieden, 1996–2016¹⁾²⁾³⁾

¹⁾ De resultaten voor Overig Groningen worden sterk beïnvloed door de gaswinning. Exclusief gaswinning was de groei van Overig Groningen waarschijnlijk hoger uitgevallen.

²⁾ Cijfers voor Zuidwest- en Zuidoost-Friesland zijn in dit onderzoek gecorrigeerd voor gemeentelijke herindeling van 2014.

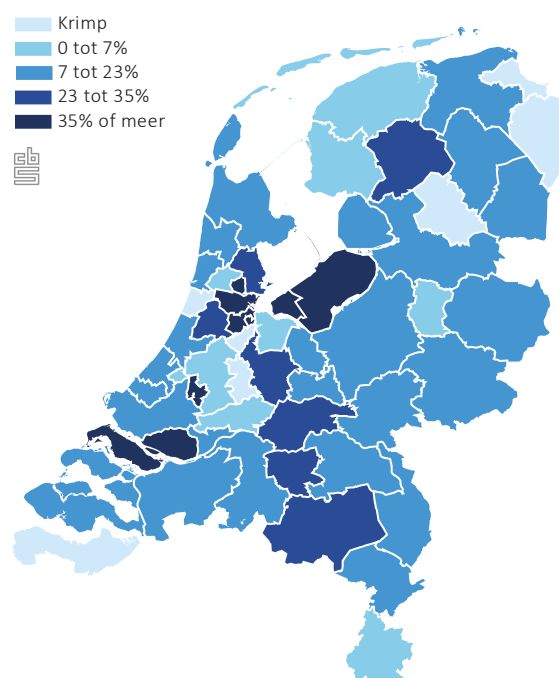
³⁾ Hoe de verdeling in vijf ontwikkelklassen tot stand is gekomen, staat in de technische toelichting.

De Nederlandse economie groeide de afgelopen twee decennia met bijna 50 procent. Verreweg de snelst groeiende regio was Almere (Almere is een van de gemeenten die samenvalt met een COROP-plus-gebied). De economie in Almere was bijna twee-en-half keer zo groot in 2016 als twintig jaar eerder (een groei van 144 procent). Andere regio's met een sterke groei waren Haarlemmermeer en omgeving, Flevoland-Midden, Amsterdam, Zuidoost-Noord-Brabant en Zuidwest-Gelderland. Het bbp in de eerste drie regio's werd bijna dubbel zo groot.

3.2 Werkgelegenheidsgroei

Ook qua ontwikkeling van de werkgelegenheid staat Almere met een groei van ruim 90 procent bovenaan. Andere grote groeiers op dit terrein zijn Overig Groot-Rijnmond, Flevoland-Midden, Overig Agglomeratie Amsterdam en Amsterdam.

3.2.1 Ontwikkeling werkgelegenheid in arbeidsjaren, 1996–2016¹⁾²⁾

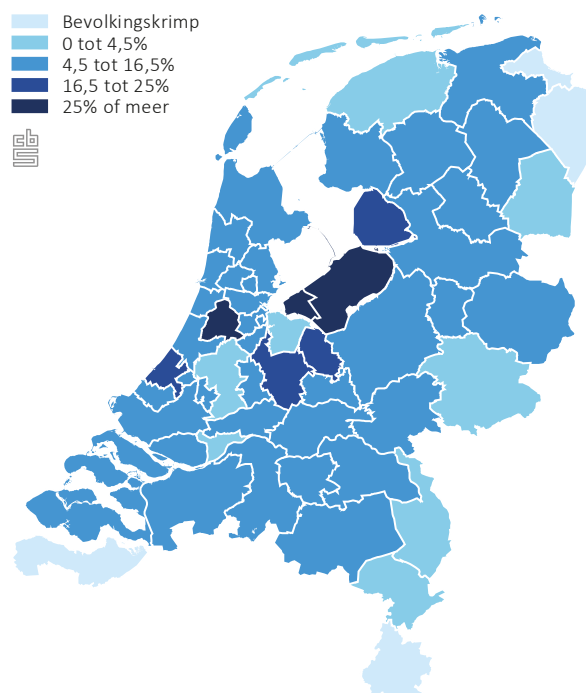
¹⁾ Cijfers voor Zuidwest- en Zuidoost-Friesland zijn in dit onderzoek gecorrigeerd voor gemeentelijke herindeling van 2014.

²⁾ Hoe de verdeling in vijf ontwikkelklassen tot stand is gekomen, staat in de technische toelichting.

3.3 Bevolkingsgroei

Voor de bevolkingsgroei geldt hetzelfde als voor de groei van de economie en de werkgelegenheid: Almere staat torenhoog bovenaan. De Almeerse bevolking groeide in twintig jaar tijd met 75 procent. Ook in Haarlemmermeer en omgeving en Flevoland-Midden groeide de bevolking flink. Iets minder snel dan deze, maar sneller dan gemiddeld, groeiden Stadsgewest Utrecht, Stadsgewest Amersfoort, Noordoostpolder en Urk en Agglomeratie 's-Gravenhage exclusief Zoetermeer.

3.3.1 Ontwikkeling bevolking COROP-plusgebieden, 1996–2016¹⁾

¹⁾ Hoe de verdeling in vijf ontwikkelklassen tot stand is gekomen, staat in de technische toelichting.

3.4 Snelle groeiers binnen en buiten de Randstad

De groei van de economie, de werkgelegenheid en de bevolking staan niet los van elkaar. Enerzijds zal bijvoorbeeld een bloeiende werkgelegenheid nieuwe inwoners aantrekken, anderzijds scheppen nieuwe inwoners extra werkgelegenheid, bijvoorbeeld in de dienstverlening. Ook de ontwikkeling van de economie en de werkgelegenheid zijn uiteraard niet los van elkaar te zien. Vanwege deze afhankelijkheid is het niet zinvol om de vraag welke regio's in de afgelopen twintig jaar tijd het sterkst zijn gegroeid te beantwoorden door bijvoorbeeld te middelen over de drie geschetste ontwikkelingen. In dit onderzoek definiëren we de snelle groeiers simpelweg als die regio's waar de groei van zowel de economie, als de bevolking en de werkgelegenheid in de voorbije twintig jaar uitsteeg boven die van Nederland als geheel.

De regio die er op welke manier bekeken dan ook met kop en schouders boven uitsteekt is Almere. Deze stad groeide economisch, qua werkgelegenheid en aantal inwoners ruim twee keer zo snel als het Nederlands gemiddelde. Qua bevolkingsdichtheid hoort Almere (volgens de in dit onderzoek gehanteerde maatstaf) inmiddels bij de Randstad. Het criterium van meer dan duizend inwoners per vierkante kilometer heeft Almere pas in de voorbije twintig jaar bereikt. Je zou dus kunnen stellen dat Almere in de voorbije twintig jaar de aansluiting heeft gevonden bij de Randstad. In het verdere vervolg van dit onderzoek beschouwen we Almere daarom als een snelle groeier buiten de Randstad.

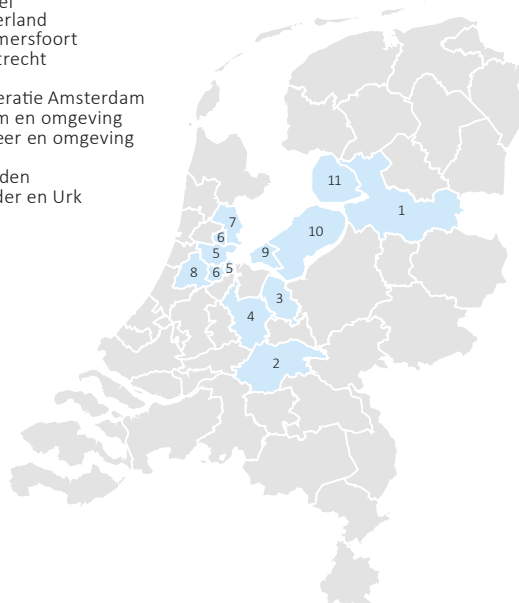
Van de snel groeiende regio's liggen er aldus drie in de Randstad en acht buiten de Randstad. Leggen we de kaart van de snelle groeiers naast de Randstad-regio's, dan valt op dat de snelste groei plaatsvindt in het noorden en oosten van de Randstad en in een paar aanpalende gebieden. De meest opvallende daarvan is het gebied langs de as Utrecht-

Zwolle/Almere-Lelystad. De Randstad lijkt zich als het ware langs deze as uit te breiden. Daarnaast breidt de Randstad zich uit rondom Groot-Amsterdam (Edam/Volendam/Haarlemmermeer) en naar het zuidoosten, richting de westpunt van Gelderland.

Opmerkelijk genoeg vindt de hier vastgestelde snelle groei niet plaats in Noord-Brabant. Hier liggen weliswaar twee regio's die qua economie en werkgelegenheid bovengemiddeld groeien (Hitzert e.a., 2017). Alleen is de bevolkingsgroei in deze regio's minder dan gemiddeld.

3.4.1 Snelst groeiende regio's, 1996-2016

1. Noord-Overijssel
2. Zuidwest-Gelderland
3. Stadsgewest Amersfoort
4. Stadsgewest Utrecht
5. Amsterdam
6. Overig Agglomeratie Amsterdam
7. Edam-Volendam en omgeving
8. Haarlemmermeer en omgeving
9. Almere
10. Flevoland-Midden
11. Noordoostpolder en Urk

3.4.2 Regio's met bovengemiddelde groei, 1996-2016

	bbp	werkgelegenheid	bevolking
% mutatie 2016 t.o.v. 1996			
Randstad			
Amsterdam	91,4	36,6	16,1
Overig Agglomeratie Amsterdam	68,5	36,7	15,3
Stadsgewest Utrecht	66,2	27,6	22,1
Buiten de randstad			
Almere	143,8	91,8	75,8
Edam-Volendam en omgeving	65,0	29,2	14,3
Flevoland-Midden	94,5	37,4	33,0
Haarlemmermeer en omgeving	98,6	28,3	33,9
Noordoostpolder en Urk	55,2	17,4	20,4
Noord-Overijssel	58,3	20,0	13,8
Stadsgewest Amersfoort	59,7	22,2	18,5
Zuidwest-Gelderland	78,2	31,9	11,7
Nederland	49,7	17,3	9,6

3.5 Groei vóór en na 2006

De afgelopen twintig jaar is de Nederlandse economie flink gegroeid, het bbp is bijna een half keer groter dan in 1996. Vooral de periode tot 2006 kende aanzienlijk hogere groeicijfers dan de laatste tien jaar. Dit hangt samen met de kredietcrisis, die liep van eind 2008 tot zeker 2013. Pas de laatste paar jaar is de omvang van de Nederlandse economie hoger dan voor de crisis (2008). Een groot deel van de groei die in de voorgaande paragrafen is gepresenteerd is dan ook al gerealiseerd in ruwweg de eerste tien jaar. Dit geldt met name voor de groei van de economie en de werkgelegenheid.

Om geen vals beeld te creëren, is het voor dit onderzoek van belang of de regio's waarvoor geldt dat de groei de afgelopen twintig jaar bovengemiddeld was (de snelle groeiers), ook in de jaren 2006-2016 nog bovengemiddeld groeiden. In tabel 2 staan daarom voor de snelle groeiers de ontwikkeling in de tweede helft van de periode 1996-2016.

3.5.1 Ontwikkeling in de periode 2006-2016

	bbp	werkgelegenheid	bevolking
	% mutatie 2016 t.o.v. 2006		
Randstad			
Amsterdam	33,2	18,0	12,2
Overig Agglomeratie Amsterdam	17,1	17,4	10,4
Stadsgewest Utrecht	15,6	10,7	10,9
Buiten de randstad			
Almere	0,2	8,2	11,0
Edam-Volendam en omgeving	9,1	-5,9	2,3
Flevoland-Midden	18,1	7,4	8,1
Haarlemmermeer en omgeving	18,2	7,6	10,3
Noordoostpolder en Urk	19,7	7,0	5,1
Noord-Overijssel	12,6	8,1	5,7
Stadsgewest Amersfoort	5,4	1,2	7,3
Zuidwest-Gelderland	17,1	6,9	2,2
Nederland	9,5	4,0	4,0

Uit analyse van de ontwikkelingen over de laatste tien jaar blijkt dat er een aantal kanttekeningen te plaatsen zijn bij de snelle groeiers over de voorbije twintig jaar. Allereerst is de sterke economische groei van Almere voor het merendeel toe te rekenen aan de periode 1996-2006. In de periode 2006-2016 was er nauwelijks sprake van economische vooruitgang. Dit alles heeft te maken met het feit dat de kredietcrisis eind 2008 flink van invloed is geweest op de economie van Almere. Zo kromp de economie daar in 2009 met ruim 9 procent ten opzichte van een jaar eerder.¹⁾ Sinds 2014 groeide de economie in deze regio wel weer bovengemiddeld. Ook de economie van Stadsgewest Amersfoort groeide van 2006 naar 2016 niet sneller dan gemiddeld, net als de werkgelegenheidsontwikkeling in dit

¹⁾ Vooral de autolease viel sterk terug.

gebied. Wel is de economie van Amersfoort en omstreken in deze regio weer op het niveau van voor de crisis (2007).

De bevolkingsgroei nam in bijna alle regio's wel sneller toe dan gemiddeld in Nederland, met uitzondering van Edam, Volendam en omgeving en Zuidwest-Gelderland. Almere groeide tussen 1996 en 2006 met bijna 60 procent. De afgelopen tien jaar nam de Almeerse bevolking in vergelijkbare mate toe als in de Randstadden Amsterdam en Stadsgewest Utrecht.

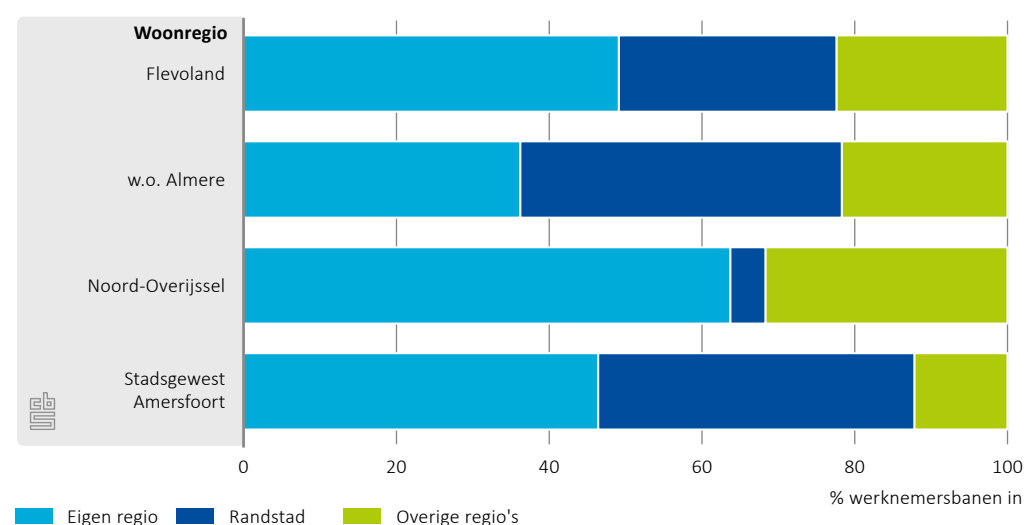
4. De uitbreiding van de Randstad naar het noordoosten

Vijf van de acht groeigebieden buiten de Randstad liggen dicht bij elkaar. Zij vormen als het ware een groei-as van de Randstad richting het noordoosten. In het vervolg van dit onderzoek concentreren we ons op dit gebied. De drie Flevolandse regio's worden daarbij zo nu en dan samengenomen; het groeigebied bestaat zo uit de provincie Flevoland, Stadsgewest Amersfoort en Noord-Overijssel. In deze paragraaf wordt stilgestaan bij de oriëntatie van dit gebied op de Randstad qua werkgelegenheid en de gelijkenis met de Randstad qua economische structuur. In de volgende paragraaf worden de vier grotere gemeenten die in dit gebied vallen onder de loep genomen.

4.1 Almere en Amersfoort meest georiënteerd op de Randstad

Om te bekijken of de groeiregio's qua werkgelegenheid georiënteerd zijn op de Randstad, is de Randstad versimpeld tot de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht. Van de

4.1.1 Werknemersbanen naar werkregio, 2015

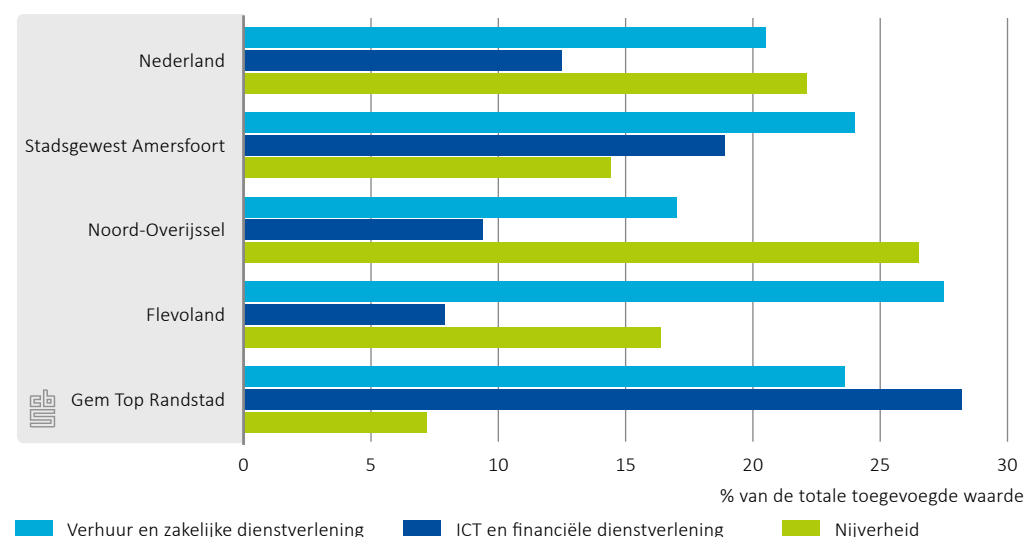
werknemers uit Stadsgewest Amersfoort werkte 41 procent in de Randstad.²⁾ Ook in Almere is het percentage werkers in de Randstad hoog. Van de Almeerder werknemers had 42 procent een baan in de Randstad. Het overige deel van Flevoland had in verhouding minder vaak werk in de Randstad. In Flevoland als geheel, werkte maar iets meer dan een kwart van de werknemers in de Randstad. Bijna de helft van de Flevolandse werknemers werkte in de eigen provincie. In Noord-Overijssel werkte zelfs bijna twee op de drie werknemers in de eigen regio. De oriëntatie op de Randstad is er vanzelfsprekend gering.

Resumerend kunnen we stellen dat de oriëntatie op de Randstad in Amersfoort en Almere heel sterk is, maar wat verder naar het noordoosten een stuk minder. Een belangrijk deel van de werknemers in Flevoland en Noord-Overijssel werkt bovendien in de eigen regio. Er bestaan helaas geen aansluitende cijfers op basis waarvan iets gezegd kan worden over de 'autonomie' en de Randstad-oriëntatie. Wel kan uit tabel 3.4.1 afgeleid worden dat de werkgelegenheidsgroei in de voorbij twintig jaar voor Almere, Stadsgewest Amersfoort en Noord-Overijssel hoger was dan de werkgelegenheidsgroei. De gerichtheid op de eigen regio (qua werk) is dus wat toegenomen. Dit gaat eveneens op voor Midden-Flevoland, maar niet voor Noordoostpolder en Urk. In de jaren 2006-2016 groeide in veel van deze regio's de werkgelegenheid overigens minder snel dan de bevolking.

4.2 Economische structuur wijkt af van de Randstad

Om de vraag te beantwoorden in hoeverre het groeigebied qua economie overeenkomt met de Randstad, moet eerst worden stilgestaan bij de economische structuur van de Randstad zelf. Deze is minder uniform dan ze misschien lijkt. Op basis van het duizend inwoners per vierkante meter-criterium rekenen we hier bijvoorbeeld ook het Westland en het IJmond-gebied tot de Randstad. Deze regio's kennen een sterk ontwikkelde glastuinbouw,

4.2.1 Economische structuur, 2015

²⁾ Nauwkeuriger geformuleerd: 41 procent van alle banen van werknemers die in Stadsgewest Amersfoort wonen, zit in de Randstad (buiten Stadsgewest Amersfoort).

respectievelijk metaalindustrie – niet echt typische (hedendaagse) Randstad-activiteiten. Om een wat meer uniform en uitgesproken beeld van de Randstad te creëren, wordt gewerkt met de snelle groeiers binnen de Randstad, hier aangeduid met de ‘top van de Randstad’. Niet letterlijk het meest noordelijke deel van de Randstad, maar wel het meest succesvolle deel, met een duidelijke oriëntatie op moderne dienstverlening. De vraag die voorligt, is dus of het groeigebied buiten de Randstad qua economische structuur lijkt op de top van de Randstad of meer op het Nederlands gemiddelde.

In de figuur zijn die groepen bedrijfstakken aangegeven waar de Randstad het sterkst afwijkt van het Nederlands gemiddelde. De resultaten zijn het meest uitgesproken voor Stadsgewest Amersfoort en Noord-Overijssel: Stadsgewest Amersfoort heeft een meer Randstedelijk profiel, in Noord-Overijssel is daar helemaal geen sprake van. Er is in Noord-Overijssel verhoudingsgewijs een grote vertegenwoordiging van de nijverheid (de goederenproductie) en minder van de commerciële diensten. In Flevoland is het beeld gemengd. Er is weinig ICT en financiële dienstverlening, maar juist veel verhuur en zakelijke dienstverlening. Die laatste categorie is overigens vooral groot omdat Almere een belangrijk centrum is voor autolease. Qua nijverheid zit de provincie zo’n beetje in tussen het Nederlands gemiddelde en de Randstad.

5. Vier steden in de groei-as richting het noordoosten

Om verder in te zoomen op de snelle groei richting het noordoosten van de Randstad worden de grotere gemeenten bekeken die hierbinnen liggen: Almere³⁾, Amersfoort⁴⁾, Lelystad en Zwolle. Met de keuze van de vier steden dringt zich gelijk het beeld op van twee parallelle groeibanen de Randstad uit, langs de A6 en de A28. De vraag die in deze paragraaf centraal staat, is hoe deze vier gemeenten zich in de voorbije twintig jaar hebben ontwikkeld en waar ze nu staan. Als ijkpunten worden daarbij Nederland en de G4 genomen: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht.

5.1 Vier grote gemeenten in groeigebied buiten de Randstad, 1 januari 2016

COROP-plusgebied	Grootste stad	Aantal inwoners
Almere	Almere	198 145
Flevoland-Midden	Lelystad	76 792
Noord-Overijssel	Zwolle	124 896
Stadsgewest Amersfoort	Amersfoort	153 602

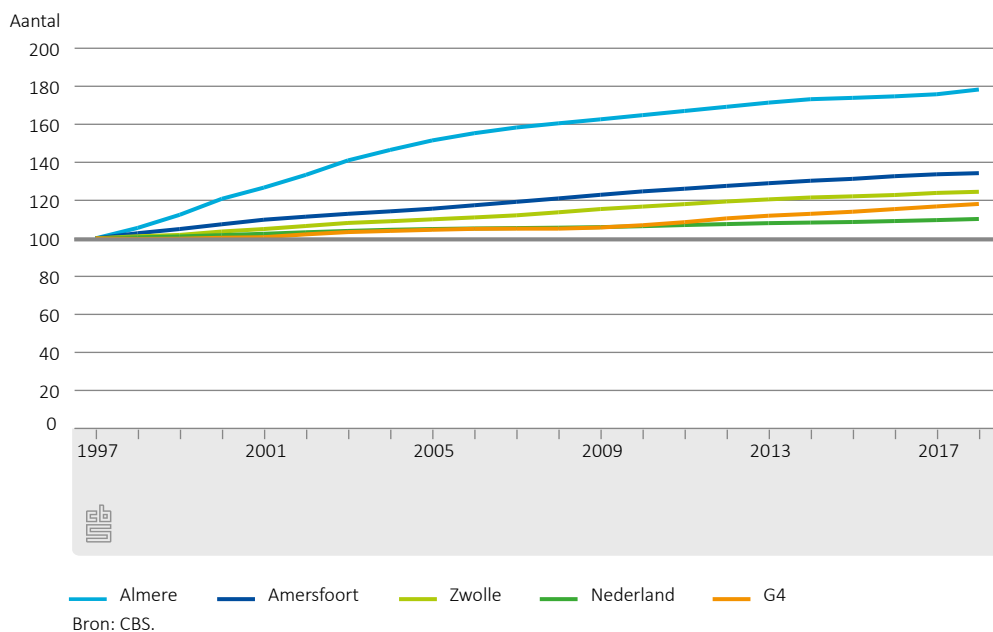
³⁾ Het COROP-plus-gebied Almere is gelijk aan de gemeente Almere.

⁴⁾ Hierboven ging het steeds om stadsgewest Amersfoort. Naast Amersfoort bestaat dit uit de gemeenten Baarn, Bunschoten, Eemnes, Leusden, Soest en Woudenberg.

5.1 Alle vier de gemeenten groeien sneller dan de G4

Zoals al aan de orde kwam, is vooral de Almeerder bevolking de laatste twintig jaar pijlsnel gegroeid. De groei van de overige drie gemeenten ontloopt elkaar niet veel. Opvallend is wel dat die groei iets uitstak boven die van de G4. De G4 zelf groeide iets sneller dan het Nederlands gemiddelde.

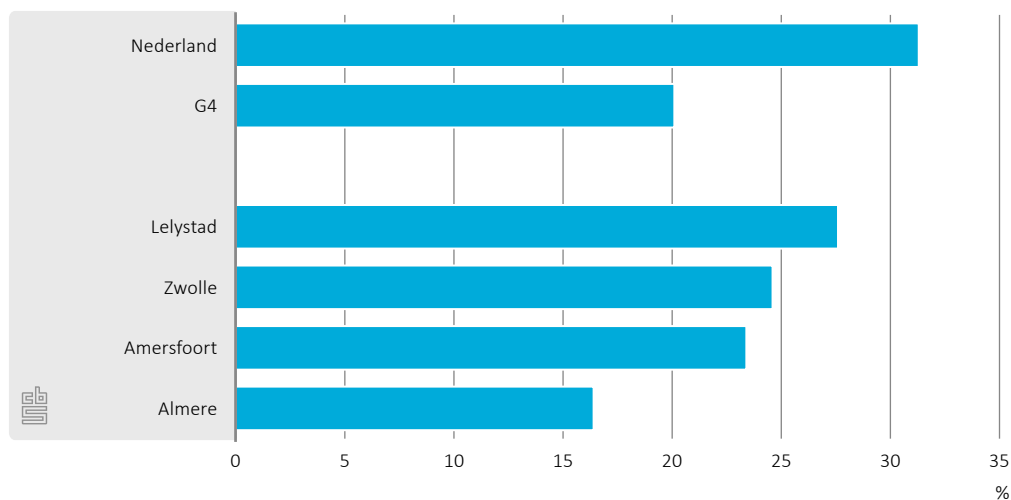
5.1.1 Aantal inwoners

5.2 Almere relatief jong én minst vergrijsd

De grijze druk – het aandeel 65-plussers ten opzichte van 20- tot 65-jarigen – is in Almere met 16 procent (2017) relatief laag. Het gemiddelde voor de G4 bedraagt 20 procent. In

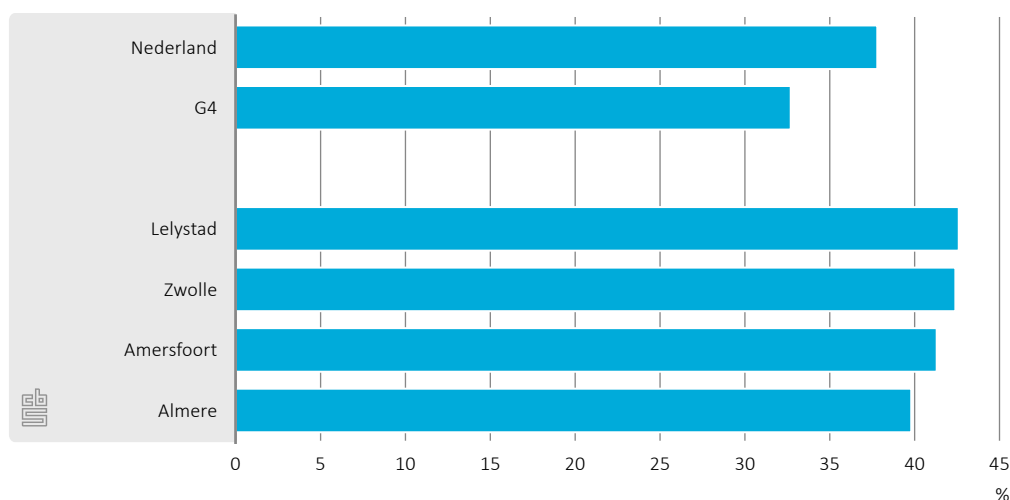
5.2.1 Grijze druk (65-plussers tov 20-65-jarigen), 2017

Amersfoort, Zwolle en Lelystad ligt de grijze druk boven die van de G4, maar onder die van Nederland (31 procent).

Niet alleen is de bevolking van Almere weinig vergrijsd, ze is ook relatief jong. Het aantal 0-tot-20-jarigen is iets meer dan vier tiende van alle 20- tot 65-jarigen (41 procent). Twintig jaar eerder was dit aandeel, de groene druk, overigens nog 51 procent. Ook in Amersfoort, Lelystad en Zwolle is de groene druk hoog, hoger in elk geval dan in de G4 en gemiddeld in Nederland. In de G4 ligt het aandeel juist iets onder het Nederlands gemiddelde.

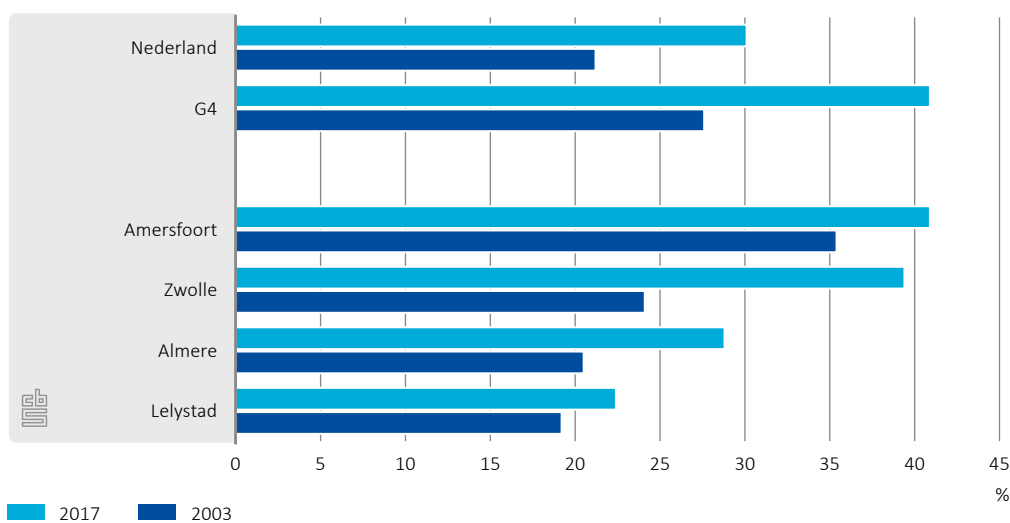
5.2.2 Groene druk (0-20-jarigen tov 20-65-jarigen), 2017

5.3 Relatief weinig hoogopgeleiden in Almere en Lelystad

Qua aandeel hoogopgeleiden komen alleen Amersfoort en Zwolle in de buurt van de G4, waar relatief veel meer hoogopgeleiden wonen dan gemiddeld in Nederland. Almere sluit

5.3.1 Aandeel hoogopgeleiden onder 15- tot 75-jarigen

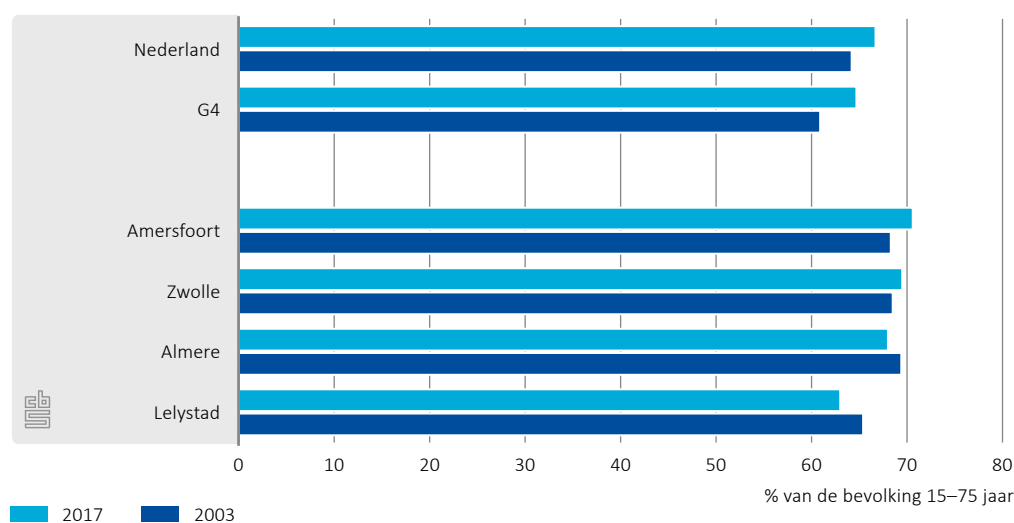
meer aan op het Nederlands gemiddelde, Lelystad ligt daar een stuk onder. Het percentage hoogopgeleiden onder 15- tot 75-jarigen is tussen 2003 en 2017 overal toegenomen.

5.4 Arbeidsparticipatie Lelystad en Almere lager dan in 2003

Gedurende de economische crisis is de arbeidsparticipatie behoorlijk teruggevallen: in veel regio's was de netto-arbeidsparticipatie in 2017 lager dan in 2008. Ten opzichte van 2003 was er wel lichte groei. Volgens een analyse op COROP-niveau bleef de arbeidsparticipatie in Flevoland het meest achter bij het niveau aan het begin van de crisis. Het COROP-gebied met de hoogste arbeidsparticipatie in 2017 was Noord-Overijssel (CBS, 2018).

Het hierboven geschetste beeld wordt bevestigd door de vier steden. In tegenstelling tot Amersfoort, Zwolle en de G4 lag de netto-arbeidsparticipatie in Lelystad en Almere in 2017 onder het niveau van 2003. Wel nam de participatie weer toe sinds 2014, het laagste percentage in de afgelopen veertien jaar voor beide steden. Het aandeel werkenden afgezet tegen het aantal 15- tot 75-jarigen, was in Almere in 2017 nog wel een fractie hoger dan het gemiddelde van de G4. Alleen in Lelystad lag de arbeidsdeelname in 2017 onder het G4-gemiddelde.

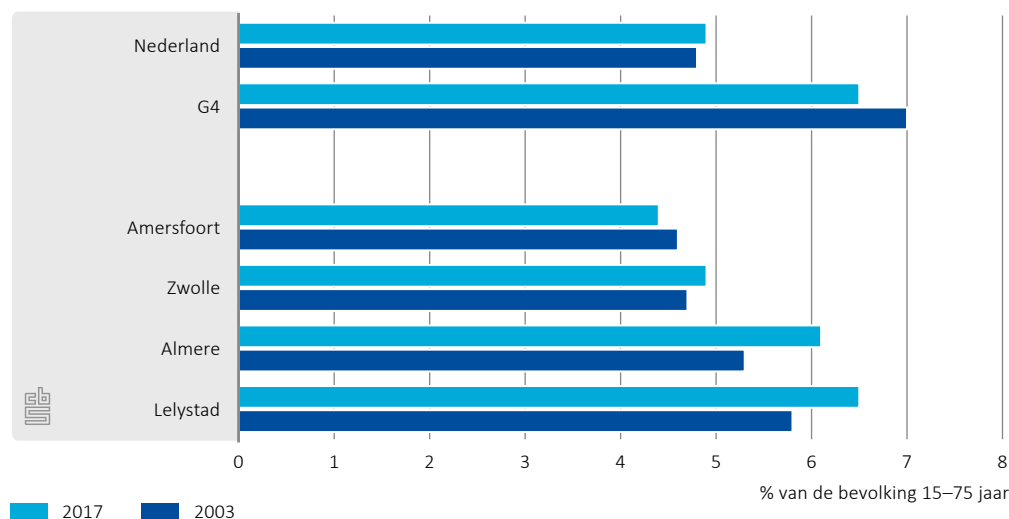
5.4.1 Netto-arbeidsparticipatie

5.5 Lage werkloosheid in Amersfoort

In Amersfoort lag, net als in de G4, het werkloosheidspercentage in 2017 lager dan veertien jaar eerder. In de drie andere steden nam het werkloosheidspercentage in de periode 2003-2017 toe, vooral in Lelystad en Almere. Het aandeel werklozen binnen de 15- tot 75-jarige bevolking kwam in Amersfoort vorig jaar uit op 4,4 procent. Dat is 2,0 procentpunt lager dan het percentage werklozen in de G4. Alleen in Lelystad en Almere was de werkloosheid in 2017 vergelijkbaar hoog als in de G4. In Almere en Lelystad nam de werkloosheid de afgelopen drie jaar wel flink af, in 2014 was het percentage nog boven de 10 procent. In Amersfoort in Zwolle ligt de werkloosheid rond het (lagere) Nederlandse gemiddelde.

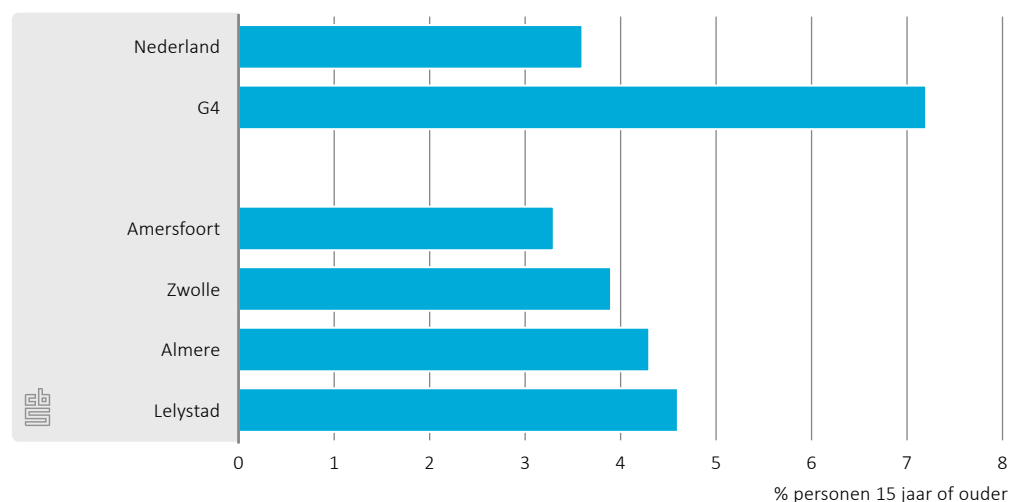
5.5.1 Werkloosheid

5.6 Relatief weinig bijstandsgerechtigden in alle vier de gemeenten

Ten opzichte van het G4-gemiddelde zitten er in de vier gemeenten weinig mensen in de bijstand. Van de vier heeft Lelystad relatief het hoogste aantal bijstandsgerechtigden, maar ook daar ligt het ver onder het G4-gemiddelde. In Nederland is het aandeel mensen in de bijstand bijna de helft zo klein als in de G4. Alleen in Amersfoort ligt het aandeel bijstandsgerechtigden nog onder dit Nederlands gemiddelde.

5.6.1 Personen in de bijstand, 2016

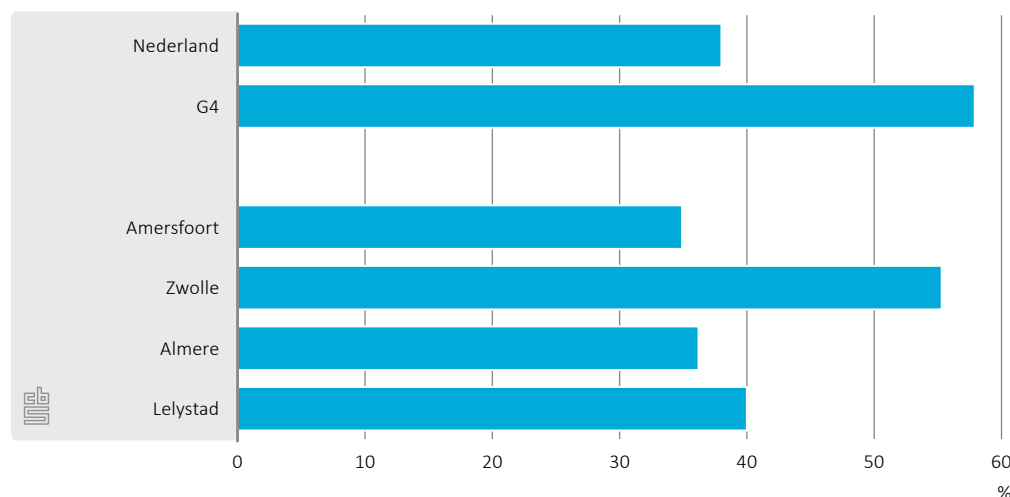
5.7 De helft van de Zwollenaren werkt in Zwolle

Van alle werknemers die wonen in Zwolle werkte 55 procent daar ook.⁵⁾ Dit is vergelijkbaar met het gemiddelde voor de G4 (58 procent). In Amersfoort, Almere en Lelystad ligt het

⁵⁾ Eigenlijk wordt niet over mensen gepercenteerd maar over banen, zie 4.2.

aandeel werknemers dat in de eigen woongemeente werkt een stuk lager. In deze gemeenten werkten ongeveer 35 tot 40 procent van de inwoners in dezelfde stad. Dit sluit meer aan bij het landelijk gemiddelde (CBS, 2017).

5.7.1 Werken in eigen regio/gemeente, 2015

5.8 Beeld Lelystad wat minder positief dan van andere drie

Samenvattend doemt het volgende beeld op van de vier steden binnen het onderzochte groeigebied buiten de Randstad. De bevolking groeit er snel, er zijn veel jongeren en de arbeidsmarkt draait er goed: de arbeidsparticipatie ligt er hoog en de werkloosheid en het aantal bijstandsgerechtigden laag. Naast veel jongeren zijn er wel ook veel 65-plussers. Verder zijn de werkenden er gemiddeld lager opgeleid dan in de G4. In Lelystad is de situatie wel iets minder gunstig dan in de overige drie gemeenten. Lelystad is sterker vergrijsd en heeft een lagere arbeidsparticipatie en een hogere werkloosheid dan de drie overige gemeenten. Ook is het aandeel hogeropgeleiden onder de werkenden er verreweg het laagst.

6. Conclusie

De snelst groeiende regio's van Nederland liggen rond Amsterdam en Utrecht en op de as vanuit de Randstad naar het noordoosten. Er is ook een belangrijke groei-as vanuit de Randstad naar het zuidoosten, alleen stijgt de bevolkingsgroei in het Brabantse deel daarvan niet boven het gemiddelde uit. In Almere en Amersfoort, als het ware de beginpunten van de groei-as naar het noordoosten, is er qua werk een behoorlijke oriëntatie op de Randstad. De Amersfoortse economie lijkt ook veel op die van het aansluitende Randstad-gebied. Voor Almere gaat dit echter niet op en het geldt al helemaal niet voor de rest van Flevoland en Noord-Overijssel.

De vier grotere gemeenten in het groeigebied kennen een hoger aandeel jongeren dan de G4 en tegelijkertijd een hoger aandeel ouderen (behalve Almere). Het aandeel bijstandsgerechtigden ligt er veel lager en op Lelystad na is de arbeidsparticipatie er hoger dan in de G4 en de werkloosheid lager. Qua opleidingsniveau kunnen Amersfoort en Zwolle zich meten met de G4, alleen in Almere en Lelystad ligt zij lager. In Zwolle en de rest van Noord-Overijssel vindt een groot deel van de eigen bevolking werk. Deze eigenschap delen zij met de G4. Noord-Overijssel doet dit wel met een heel andere, meer op nijverheid gerichte economie. En kennelijk met succes, want het is de regio met de hoogste arbeidsparticipatie van Nederland.

Technische toelichting

Economische groei

De economische groei is gebaseerd op de ontwikkeling van het regionale bruto binnenlands product (bbp). Deze cijfers zijn op StatLine beschikbaar voor de 52 COROP-plus-regio's. Met behulp hiervan is per COROP-plus-regio de procentuele ontwikkeling berekend van 1996 naar 2016.

Economische groei is niet standaard gecorrigeerd voor gemeentelijke herindelingen. Vooral de groei in Zuidwest-Friesland wordt hierdoor vertekend en in mindere mate ook de groei in Zuidoost-Friesland (*De regionale economie 2016*, blz.23). Om die reden zijn economische groeicijfers van de regio's Zuidwest- en Zuidoost-Friesland gecorrigeerd op basis van de bevolkingsgroei (voor de jaarovergang 2013 / 2014). De correctiefactor is de bevolkingsgroei inclusief herindeling gedeeld door de bevolkingsgroei zonder herindeling.

Werkgelegenheidsgroei

De groei van de werkgelegenheid is gebaseerd op het aantal werkzame personen in arbeidsjaren volgens de nationale rekeningen van het CBS. Deze cijfers zijn op StatLine beschikbaar voor de 52 COROP-plus-regio's. Net als de economische groei is de werkgelegenheidsgroei in dit onderzoek gecorrigeerd voor de herindeling in Friesland.

Bevolkingsgroei

Cijfers over de omvang van de bevolking zijn op StatLine beschikbaar voor de 40 COROP-regio's, maar niet voor de 52 COROP-plus-regio's. Om de bevolkingsgroei van een bepaalde regio te bepalen, zijn de bevolkingscijfers van twintig jaar terug ingedeeld naar de regio-indeling van 2016. Dit is gedaan door een analysebestand te maken op basis van data uit het SSB (Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden). Daarbij is de ultimo-stand gebruikt van 1995 om te komen tot bevolkingscijfers voor 1 januari 1996. In het SSB kunnen deze cijfers uitgedrukt worden naar de gemeente-indeling dan wel de COROP-indeling van 2016. Op deze manier is het aantal inwoners van twintig jaar terug verkregen voor alle 2016-gemeenten. Vervolgens zijn de bevolkingsaantallen voor deze gemeenten geaggregeerd naar de 52 COROP-plus-regio's van 2016. Op basis hiervan is per COROP-plus-regio de bevolkingsgroei van 1996 naar 2016 berekend.

Afbakening klasse-indeling kaarten

Om bbp, werkgelegenheid en bevolking tussen regio's beter te kunnen vergelijken is op vergelijkbare wijze een klasseindeling afgeleid. De klasse-indeling is gebaseerd op een indeling van zogeheten z-scores. Een z-score geeft aan hoeveel standaarddeviaties de ontwikkeling van bijvoorbeeld het bbp van een regio af zit van de gemiddelde bbp-ontwikkeling in Nederland.

In tabel staan de vijf klassen op basis van z-scores. De laagste groep regio's heeft een z-score lager dan -1 en zo verder tot de hoogste groep waar de z-score minimaal 1 is. Per indicator zijn de bijbehorende groeicijfers van elke klasse opgezocht; de klasse-indelingen verschillen dan ook per indicator. Bij de indeling voor de bevolking is een kleine uitzondering gemaakt. Daar is een regio met bevolkingskrimp maar met een z-score net boven de -1 meegerekend bij de eerste klasse. Dit om alle krimpregio's in de eerste klasse te laten vallen.

Klasse-indeling	Z-score	Bbp	Werkgelegenheid	Bevolking
1	1 of minder	20% of minder	krimp	krimp
2	-0,5 tot -1	20 tot 35%	0 tot 7%	0 tot 4,5%
3	-0,5 tot +0,5	35 tot 61%	7 tot 23%	4,5 tot 16,5%
4	0,5 tot 1	61 tot 75%	23 tot 35 %	16,5 tot 25%
5	1 of meer	75% of meer	35% of meer	25% of meer

Begrippenlijst

Arbeidsjaren

Een maatstaf voor het arbeidsvolume, die wordt berekend door alle banen (voltijd en deeltijd) om te rekenen naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd. Zo leveren twee halve banen (elk 0,5 vte) samen een arbeidsvolume van één arbeidsjaar op.

Banen van werknemers naar woon- en werkregio

Dit onderzoek, dat betrekking heeft op ruim 7 miljoen banen van werknemers, brengt het aantal banen van werknemers per woon- en werkregio in kaart. De gemeente waarin de werkgever is gevestigd, kan afwijken van de daadwerkelijke werklocatie. Zo worden uitzendkrachten bijvoorbeeld gerekend tot de gemeente waar het uitzendbureau is gevestigd, en niet bij de gemeente waar de inlener is gevestigd.

Bruto binnenlands product

Het bruto binnenlands product (bbp) tegen marktprijzen is het eindresultaat van de productieve activiteiten van de ingezeten productie-eenheden. Het is gelijk aan de toegevoegde waarde tegen basisprijzen van alle bedrijfsklassen aangevuld met enkele transacties die niet naar bedrijfsklassen worden verdeeld.

Bruto toegevoegde waarde

De bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen is gelijk aan het verschil tussen de productie in basisprijzen en het intermediair verbruik tegen aankooprijzen.

COROP-gebied

De naam COROP is afgeleid van de naam van een interdepartementale commissie die de betreffende regionale indeling van Nederland omstreeks 1970 heeft ontworpen. Voluit luidde de naam van deze commissie: Coördinatiecommissie Regionaal OnderzoeksProgramma. Er zijn 40 COROP-gebieden in Nederland.

COROP-plusgebied

Een COROP-plusgebied is een uitsplitsing van een COROP-gebied. Zeven COROP-gebieden worden uitgesplitst naar in totaal negentien COROP-plusgebieden. Zo valt het COROP-gebied Flevoland uiteen in drie COROP-plusgebieden: Almere, Flevoland-Midden en Noordoostpolder en Urk.

Economische groei

De volumemutatie van het bruto binnenlands product tegen marktprijzen. Voor het bepalen van de regionale volumemutaties van de toegevoegde waarde, worden nationale volumemutaties per bedrijfsgroep toegepast op de regionale productiestructuren. Prijsontwikkelingen van de geproduceerde en verbruikte goederen en diensten in de verschillende regio's worden gelijk verondersteld.

Groene druk

De verhouding tussen het aantal personen van 0 tot 20 jaar ten opzichte van de personen in de zogenaamde 'productieve' leeftijdsgroep van 20 tot 65 jaar.

Grijze druk

De verhouding tussen het aantal personen van 65 jaar of ouder ten opzichte van de personen in de zogenaamde 'productieve' leeftijdsgroep van 20 tot 65 jaar.

Hoogopgeleiden

Hoogst behaald onderwijsniveau is onderwijs op het niveau van hbo of wo.

Netto-arbeidsparticipatie

Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar.

Randstad

In dit onderzoek worden tot de Randstad die gebieden gerekend waar de bevolkingsdichtheid meer dan duizend inwoners per vierkante kilometer is.

Werkloosheid

De werkloze beroepsbevolking bestaat uit personen zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn. Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens

worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Werkzame personen

Alle personen die één of meerdere banen hebben als werknemer en/of zelfstandige bij een in Nederland gevestigde economische eenheid.

Tot de werkzame personen behoren alle personen die betaalde arbeid verrichten, ook al is het maar voor één of enkele uren per week, ook als zij:

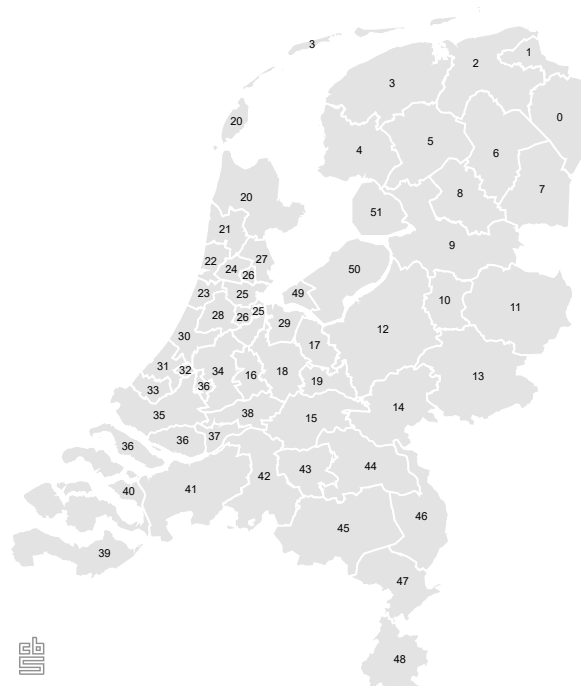
- arbeid verrichten die op zichzelf genomen legaal is, maar waarvan de beloning aan de registratie door de fiscus of sociale zekerheidsautoriteiten wordt onttrokken ('zwarte arbeid');
- tijdelijk geen arbeid verrichten, maar wel doorbetaald krijgen (bijvoorbeeld bij ziekte of vorstverlet);
- tijdelijk onbetaald verlof hebben opgenomen.

Werkzame personen kunnen worden onderscheiden in werknemers en zelfstandigen. Ze kunnen woonachtig zijn in Nederland maar ook in het buitenland.

Bijlage 1 COROP-plusgebieden, 2016

- 0. Oost-Groningen
- 1. Delfzijl en omgeving
- 2. Overig Groningen
- 3. Noord-Friesland
- 4. Zuidwest-Friesland
- 5. Zuidoost-Friesland
- 6. Noord-Drenthe
- 7. Zuidoost-Drenthe
- 8. Zuidwest-Drenthe
- 9. Noord-Overijssel
- 10. Zuidwest-Overijssel
- 11. Twente
- 12. Veluwe
- 13. Achterhoek
- 14. Arnhem/Nijmegen
- 15. Zuidwest-Gelderland
- 16. Utrecht-West
- 17. Stadsgewest Amersfoort
- 18. Stadsgewest Utrecht
- 19. Zuidoost-Utrecht
- 20. Kop van Noord-Holland
- 21. Alkmaar en omgeving
- 22. IJmond
- 23. Agglomeratie Haarlem
- 24. Zaanstreek
- 25. Amsterdam
- 26. Overig agglomeratie Amsterdam
- 27. Edam-Volendam en omgeving
- 28. Haarlemmermeer en omgeving
- 29. Het Gooi en Vechtstreek
- 30. Agglomeratie Leiden en Bollenstreek
- 31. Agglomeratie 's-Gravenhage exc. Zoetermeer
- 32. Zoetermeer
- 33. Delft en Westland
- 34. Oost-Zuid-Holland
- 35. Rijnmond
- 36. Overig Groot-Rijnmond
- 37. Drechtsteden
- 38. Overig Zuidoost-Zuid-Holland
- 39. Zeeuwsch-Vlaanderen
- 40. Overig Zeeland
- 41. West-Noord-Brabant
- 42. Midden-Noord-Brabant
- 43. Stadsgewest 's-Hertogenbosch
- 44. Overig Noordoost-Noord-Brabant
- 45. Zuidoost-Noord-Brabant
- 46. Noord-Limburg
- 47. Midden-Limburg
- 48. Zuid-Limburg
- 49. Almere
- 50. Flevoland-midden
- 51. Noordoostpolder en Urk

COROP-plusgebieden, 2016

Literatuur

CBS (2017), *Bijna 4 op de 10 werkt en woont in dezelfde gemeente*, 10 augustus 2017.

CBS (2018), *Hoogste arbeidsdeelname in Noord-Overijssel*, 17 februari 2018.

CBS (2017), *De regionale economie 2016*.

CBS (2016), *De regionale economie 2015*.

Dirven, Michiels, ter Steege (2015), *Regionale verschillen in arbeidspositie, werkloosheid en vacatures*, in: CBS, Sociaaleconomische trends 2015|10.

Joop de Beer, Peter Ekamper & Nicole van der Gaag (2017), *Grote steden groeien sneller dan de rest van Nederland*. in: Demos: bulletin over bevolking en samenleving 34 (2): 1–4.

Hitzert, Langenberg en Notten (2017), *Belang, ontwikkeling en structuur van de Nederlandse industrie*, in: CBS, De Nederlandse economie 2017, 5 oktober 2017.

Kooiman (2016), *Invloed van binnenlandse verhuizing op de spreiding van vergrijzing, 1995–2015*, in: CBS Bevolkingstrends 2016|05.

PBL (2017), *Stedelijke regio's als motoren van economische groei*.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2017–2018	2017 tot en met 2018
2017/2018	Het gemiddelde over de jaren 2017 tot en met 2018
2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2017 en eindigend in 2018
2015/'16–2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2015/'16 tot en met 2017/'18

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

CCN Creatie en visualisatie, Den Haag

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 7070
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.